

Για μια ευρωπαϊκή στρατηγική

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΗΜΙΤΗ*

• *Το Μάαστριχτ είναι ένας σταθμός στην πορεία της οικοδόμησης μιας ενιαίας Ευρώπης και για την Ελλάδα και τους σοσιαλιστές είναι ένα μήνυμα ότι η Ευρώπη της δημοκρατίας, της ελευθερίας, της αλληλεγγύης δεν θα έλθει από μόνη της, αλλά χρειάζεται εντατική και επίπονη προσπάθεια προς αυτήν την κατεύθυνση*

Η ΒΟΥΛΗ επικύρωσε τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Για τη Νέα Δημοκρατία «η Ευρώπη επισπεύδει τη συγκρότησή της σε μείζονα πολιτική δύναμη». Στην άλλη άκρη του πολιτικού φάσματος κυριαρχεί η άποψη ότι το Μάαστριχτ είναι αποτέλεσμα της κοινής βούλησης των νεοφιλελεύθερων κυβερνήσεων να υποτάξουν τους ευρωπαϊκούς λαούς. Και οι δύο αυτές ερμηνείες διαστρεβλώνουν την πραγματικότητα. Πρέπει όμως να πλησιάσουμε την πραγματικότητα. Για να κατανοήσουμε τις δυνατότητες που ανοίγονται για τον τόπο και να ορίσουμε τις κατευθύνσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής μας.

Τα εθνικά προβλήματα απαιτούν υπερεθνικές λύσεις

ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ που συναντά σήμερα ένα κράτος επηρεάζονται όλο και περισσότερο από υπερεθνικές εξελίξεις. Η εισροή κεφαλαίων στη χώρα μας ρυθμίζεται από το επιτόκιο και τις δυνατότητες κέρδους που προσφέρουμε σε σύγκριση με άλλες χώρες. Οι ξένες επενδύσεις προσδιορίζονται από τα κίνητρα, το κόστος εργασίας, τις δυνατότητες της αγοράς και των εξαγωγών, όπως διαμορφώνονται στον ανταγωνισμό των αναπτυγμένων κρατών. Τα σημαντικά προβλήματα του περιβάλλοντος, όπως η ρύπανση των θαλασσών, η τρύπα του όζοντος, η όξινη βροχή, έχουν αιτίες που ένα κράτος δεν μπορεί να καταπολεμήσει μόνο του. Ούτε όμως η εμπορία ναρκωτικών μπορεί να ελεγχθεί από μια μόνο κυβέρνηση. Το εμπόριο τους βρίσκεται στα χέρια διεθνών συμμοριών και προωθείται από κυβερνήσεις. Αλλά και θέματα συναρτημένα με τη ζωή στην ύπαιθρο επηρεάζονται σήμερα αποφασιστικά από υπερεθνικές συμφωνίες, όπως το ύψος της αγροτικής παραγωγής ή οι κρατικές επιδοτήσεις στα αγροτικά προϊόντα. Το κράτος - έθνος δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει πια τα σημαντικά προβλήματα με μόνες του τις δυνάμεις. Η ευρωπαϊκή ενοποίηση αποτελεί την απάντηση στην παγκοσμιοποίηση των προβλημάτων, στο γεγονός ότι ακόμα και τα πιο μεγάλα ευρωπαϊκά κράτη είναι πολύ μικρά ώστε να εξασφαλίσουν μόνα τους αποτελεσματικά τη συνεχή βελτίωση των συνθηκών ζωής των λαών τους. Η εμμονή στις ιδεολογίες της αυτάρκειας και της αυτονομίας αποτελεί κάτω από τις σημερινές συνθήκες είτε στρουθοκαμηλισμό είτε συνθηκολόγηση.

Πολλοί αντιδρούν στη διαπίστωση αυτή γιατί έχουν γαλουχηθεί με αντιλήψεις ότι το κράτος - έθνος, η αυτάρκης οικονομία, η απόλυτη εξουσία του κρατικού παρεμβατικού μηχανισμού είναι μη αμφισβητήσιμες επιδιώξεις. Πριν από τετρακόσια περίπου χρόνια πόλεις όπως η Βενετία ή η Φλωρεντία ή περιοχές όπως η Σαξονία ή η Βαυαρία αποτελούσαν κράτη με δικό τους νόμο. Σήμερα τίποτε από όλα αυτά δεν υπάρχει πια. Όταν οι επιχειρήσεις είχαν ένα κύκλο δραστηριότητας λίγων χιλιομέτρων, επίκεντρο της αγοράς ήταν η πόλη και πολύ λίγο ενδιέφερε τι συνέβαινε σε άλλες περιοχές. Όταν οι επιχειρή-

σεις επέκτειναν τις δραστηριότητές τους, τα πολιτικά σχήματα προσαρμόστηκαν και υποδοήθηκαν την επέκτασή τους αυτή. Το νόμισμα της χώρας υποκατέστησε το νόμισμα της πόλης και αργότερα οι αγορές συναλλάγματος ανήρσαν σταδιακά τους περιορισμούς του εθνικού νομίσματος. Τα κράτη - έθνη δεν αποτελούν την τελευταία μορφή οργάνωσης κρατικών δραστηριοτήτων. Πολλά άλλα σχήματα που υπήρξαν τα κράτη - πόλεις, τα κράτη - περιοχές, οι πολυεθνικές αυτοκρατορίες, παρόλο που στην εποχή τους φαίνονταν ως οριστικά και μη υποκείμενα σε αλλαγή, δεν επέζησαν. Το κράτος - έθνος είναι ένα σχήμα σε εξέλιξη υποχρεωμένο να αλλάξει με τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που το δημιουργήσαν.

Η ευρωπαϊκή ενοποίηση δεν πρέπει να είναι όμως έργο των δυνάμεων της αγοράς. Όταν οι επιχειρήσεις είναι υπερεθνικές, οι αγορές είναι διεθνείς, οι κινήσεις κεφαλαίων, τεχνολογίας και προσώπων καθορίζονται από μηχανισμούς που δεν υπόκεινται σε εθνικές ρυθμίσεις, οι πολιτικές ελέγχου και παρέμβασης που περιορίζονται από εθνικά σύνορα δεν θα είναι ποτέ αποτελεσματικές. Πρέπει να σχεδιαστούν υπερεθνικά. Η Ευρώπη είναι το αναγκαίο επόμενο επίπεδο οργάνωσης των δυνάμεων εκείνων που δεν θέλουν τους ευρωπαϊκούς λαούς να αποτελούν το υποχείριο αποφάσεων πολυεθνικών επιχειρήσεων, υπερεθνικά οργανωμένων αγορών και των περιοχών με τις μεγαλύτερες παραγωγικές τεχνολογικές δυνατότητες. Η σοσιαλιστική απάντηση στον τρόπο οργάνωσης του ύστερου καπιταλισμού, στη συγκέντρωση και στη διεθνοποίηση των επιχειρηματικών δυνάμεων, δεν μπορεί να δοθεί με τη διάσπαση και την εθνοποίηση των ελεγχτικών και εξισορροπητικών μηχανισμών. Πρέπει να δοθεί στο ίδιο επίπεδο όπου οργανώνονται οι επιχειρήσεις, στο ευρωπαϊκό επίπεδο.

Άλλωστε ας μη ξεχνάμε ότι η διεθνοποίηση των οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων συνεπάγεται την αναποτελεσματικότητα πολλών εθνικών ρυθμίσεων που αποτελούν σήμερα τον προστατευτικό ιστό για άτομα και κοινωνικές ομάδες. Οδηγεί σε μια διαδικασία αποδιάθρωσης. Άρνηση της ανάγκης να υπάρξουν διαδικασίες ανασύνθεσης, διασύνδεσης και αλληλεγγύης σε ένα ανώτερο διεθνικό επίπεδο θα σημαίνει την αποδοχή της βαθμιαίας χειροτέρευσης του σημερινού πλέγματος κοινωνικών σχέσεων. Μια τέτοια λύση είναι αντίθετη με τα συμφέροντα των εργαζομένων και των λαών.

Για όσους πιστεύουν ότι οι αυτοματισμοί της αγοράς δεν επαρκούν χρειάζεται να εξασφαλιστεί η ρυθμιστική παρέμβαση των ευρωπαϊκών κρατών σε όλους τους βασικούς τομείς της κοινωνικής ζωής. Μόνο η συνεργασία αυτή θα προωθήσει την κοινωνική δικαιοσύνη, τον έλεγχο των οικονομικών και πολιτικών εξουσιών, τη σταθερή βελτίωση των συνθηκών ζωής και τη διευρωπαϊκή αλληλεγγύη.

Το κύριο ερώτημα δεν είναι, λοιπόν, αν είναι σκόπιμη ή όχι η ενοποίηση αλλά ποια μορφή πρέπει να πάρει. Το δημιουργούμενο υπερεθνικό

>>>

* Καθηγητής Πανεπιστημίου, βουλευτής του ΠΑΣΟΚ, πρώην υπουργός.

>>>

σχήμα θα έχει ως κυρίαρχο στοιχείο την ενιαία αγορά ή την επιδίωξη της μείωσης των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων; Θα δημιουργηθεί μια ενιαία Ευρώπη τεχνοκρατική, συγκεντρωτική ή μια Ευρώπη όπου θα διευρυνθεί η δημοκρατία και οι δυνατότητες συμμετοχής; Θα εξουσιάσουν οι μεγάλες δυνάμεις μέσα από διευθυντήρια και διμερείς συνεργασίες ή θα διαμορφωθεί μια Ευρώπη πολυκεντρικής συνοχής όπου οι μικρές χώρες θα έχουν λόγο;

Η μέχρι σήμερα πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης δε διέγραψε με σαφήνεια τους επιδιωκτέους στόχους. Σαφήνεια θα υπήρχε αν οι πρωταγωνιστές της Συνθήκης της Ρώμης ή της Συνθήκης του Μάαστριχτ είχαν ξεκάθαρη αντίληψη για το ποιο σχήμα θέλουν να επιτύχουν και το προσέγγιζαν με συνέπεια. Όμως οι πρωταγωνιστές είχαν και έχουν διαφορετικές και πολλές φορές αντιτιθέμενες απόψεις. Γι' αυτό προτίμησαν τα προσεκτικά δήματα, τους συμβιβασμούς, την περιορισμένη ή περαματική εφαρμογή ορισμένων ρυθμίσεων και πολλές φορές τις υπεκφυγές και την άρνηση να λύσουν προβλήματα. Οι Ευρωπαϊκές Συνθήκες καθιερώνουν συνήθως την έναρξη μιας διαδικασίας με στόχους, των οποίων η συγκεκριμενοποίηση τελεί υπό διαρκή διαπραγματεύση. Η ενοποίηση ως αποτέλεσμα μικρών δημάτων εξασφαλίζει τη συναίνεση και συνεργασία όλων των κρατών. Εγκυμονεί όμως για μια μικρή χώρα, όπως η Ελλάδα, τον κίνδυνο να παρασυρθεί σε μια πορεία της οποίας τις επιπτώσεις δεν έχει εκτιμήσει. **Χρειάζεται γι' αυτό να διαμορφώσει μια ευρωπαϊκή πολιτική με σαφείς στόχους.**

Το νέο ευρωπαϊκό σχήμα πρέπει να έχει ως κατευθυντήριες επιδιώξεις τους στόχους που υπηρετούν σήμερα τα κράτη - μέλη και να διευρύνει τα ήδη κεκτημένα των ευρωπαϊκών λαών. Πρέπει να επιδιώκει ιδίως:

- α) την ισότιμη συνεργασία και συμμετοχή των λαών στη διαχείριση των κοινών υποθέσεων,
- β) τη δημοκρατία,
- γ) την κοινωνική δικαιοσύνη,
- δ) την κοινή εξωτερική πολιτική, ασφάλεια και άμυνα,
- ε) τη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας,
- στ) την οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη.

Το νέο ευρωπαϊκό σχήμα. Ισότιμη συνεργασία και συμμετοχή

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ, εάν και σε ποιο βαθμό οι λαοί που απαρτίζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση θα έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής και επηρεασμού των εξελίξεων, είναι συναρτημένο με το θέμα ποια μορφή θα πάρει η πολιτική ένωση. Δύο δρόμοι διαγράφονται για την πολιτική ένωση. Ο ένας οδηγεί στη διακυβερνητική συνεργασία και σε διακυβερνητικά όργανα. Είναι ο δρόμος που ακολουθήθηκε μέχρι σήμερα σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και τον οποίο η Συνθήκη του Μάαστριχτ δεν μετάβαλε ουσιαστικά. Οι αποφάσεις παίρνονται κατά κανόνα από τους εκπροσώπους των κυβερνήσεων στο Συμβούλιο. Ο άλλος δρόμος πραγματοποιεί την ένωση μέσα από τη συνομοσπονδποίηση.

Τότε υπάρχουν αυτόνομα κοινοτικά όργανα με αποφασιστικές αρμοδιότητες. Είναι ο δρόμος που προτείνεται στη Συνθήκη του Μάαστριχτ σε νομισματικά θέματα με τη δημιουργία μιας ανεξάρτητης Κεντρικής Τράπεζας. Η πρώτη λύση ευνοεί τις διμερείς συνεννοήσεις των μεγάλων χωρών και διαδικασίες λήψης αποφάσεων εκτός οργάνων. Η δεύτερη λύση υποχρεώνει στη συζήτηση των θεμάτων στα όργανα, εξασφαλίζει περισσότερη διαφάνεια και ευνοεί τις μικρότερες χώρες. **Η Ελλάδα έχει συμφέρον σε μια συνομοσπονδιακή οργάνωση της πολιτικής ένωσης.** Γιατί τότε θα έχει τη δυνατότητα να συμμετάσχει στις νέες κατανομές εξουσίας που θα διαμορφωθούν, θα έχει στις νέες επιλογές της Κοινότητας αποφασιστική παρουσία και ψήφο, θα είναι ισότιμο μέλος σε όλα τα κέντρα λήψεως αποφάσεων.

Συνυφασμένο με τα παραπάνω είναι και το πολιτικό ερώτημα μήπως η Ευρωπαϊκή Ένωση καθιερώνει την επικυριαρχία της Γερμανίας. Η επικυριαρχία της οποίας μεγάλης χώρας ευνοείται από σχήματα, τα οποία δεν την υποχρεώνουν να ακολουθήσει θεσμοποιημένες διαδικασίες. Η αναγνώριση της Κροατίας και της Σλοβενίας από τη Γερμανία, προτού ολοκληρωθούν οι διαδικασίες που είχαν αποφασιστεί στο Συμβούλιο, δείχνει ότι η έλλειψη δεσμευτικών διαδικασιών, ελέγχου ευνοεί τους μεγάλους. Γι' αυτό και ο περιορισμός των κινδύνων που προκύπτει από την ύπαρξη μεγάλων δυνάμεων επιτυγχάνεται μόνο μέσα από την πολιτική ένωση, τη συνομοσπονδία, την ισχυροποίηση μέσω θεσμικών και διαδικασιών συμμετοχής και άλλων κέντρων δύναμης, τη δημιουργία μιας πολυκεντρικής Ευρώπης.

Η συνομοσπονδποίηση δεν μπορεί να επιτευχθεί αμέσως. Η Κοινότητα στηρίζεται σήμερα σε δύο νομιμοποιητικά στοιχεία: α) είναι μια Κοινότητα ανεξάρτητων κρατών, β) είναι μια υπερεθνική Κοινότητα. Η διακυβερνητική συνεργασία εκφράζει το διεθνικό διακρατικό στοιχείο, τα κοινοτικά όργανα (Επιτροπή, Συμβούλιο, Κοινοβούλιο, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο) το ευρωπαϊκό νομιμοποιητικό στοιχείο. Η πλήρης αντικατάσταση της διακρατικής συνεργασίας με γνήσιους ομοσπονδιακούς θεσμούς είναι γι' αυτό ακόμη πρόωρη και συναντά έντονες αντιδράσεις. Το ζήτημα σήμερα και για πολλά χρόνια ακόμα θα είναι η διασύνδεση διακρατικών και ομοσπονδιακών μορφών συνεργασίας που θα αποκλείουν ηγεμονισμούς και θα διευρύνουν σταθερά τη λαϊκή συμμετοχή.

Το σχήμα που χιζεται σήμερα δεν μπορεί να είναι σαφές, γιατί δεν έχει συγκεκριμένο πρότυπο και δεν έχει ιστορικό προηγούμενο. Πρέπει να διαμορφώσουμε νέα περιεχόμενα για την πολιτική και οικονομική συνεργασία, ώστε να κυριαρχήσουμε μια εξελισσόμενη πραγματικότητα, της οποίας πολλές πτυχές μας διαφεύγουν.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δε μπορεί να είναι ένα νέο εθνικό ή πολυεθνικό κράτος που θα υποκαταστήσει τα κράτη - μέλη. Ούτε μπορεί όμως να είναι και μόνο μια συνάθροιση κυρίαρχων κρατών. Η προσέγγιση στη λύση του προβλήματος δεν θα είναι δυνατή εάν καθοδηγούμαστε από τις παραδοσιακές ιδέες για την κυριαρχία και αυτονομία του κράτους. Κυριαρχία και αυτονομία στην παραδοσιακή αντίληψη χαρακτηρίζονται από το στοιχείο του απόλυτου που δεν επιδέχεται εξαιρέσεις. **Αντίθετα, το χαρακτηριστικό στοιχείο της δη-**

μιουργούμενης Κοινότητας είναι η ελαστικότητα και η πολυμορφία των σχέσεων. Η μεταβίβαση εξουσιών και αρμοδιοτήτων από τα εθνικά πολιτειακά όργανα στα κοινοτικά όργανα δεν σημαίνει αναγκαστικά από μόνη της και αντίστοιχη μείωση δικαιωμάτων. Στο μέτρο που η Κυβέρνηση ή οι πολίτες μιας χώρας αποκτούν (μέσω διακυβερνητικών ή ομοσπονδιακών σχημάτων) δικαιώματα συνδιαχείρισης των αρμοδιοτήτων και εξουσιών που μεταβιβάζουν και οι άλλες χώρες δεν υπάρχει έλλειμμα κυριαρχίας, αλλά μετασχηματισμός του περιεχομένου και του τρόπου άσκησης της. Η Ευρωπαϊκή Ένωση η οποία κτίζεται σήμερα είναι ένα νέο σχήμα που πρέπει να υπακούει σε νέους κανόνες και όχι σε εκείνους του παρελθόντος. Γι' αυτό και η σχέση του Κέντρου με τα επιμέρους κράτη - μέλη πρέπει να διαμορφωθεί μέσα από τη διαπραγματεύση, δημοκρατικά, με τη θέληση των κρατών - μελών, που θα ορίζουν ποιο θα είναι το πλαίσιο των ελευθεριών και των υποχρεώσεών τους. Πρέπει να γίνεται με ενημέρωση και συμμετοχή της κοινής γνώμης και όχι με κλειστές διαδικασίες, όπου καθοριστικό ρόλο παίζουν ελάχιστοι πολιτικοί ή γραφειοκράτες.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ για να καθουχάσει τις ανησυχίες σχετικά με τον περιορισμό της αυτονομίας των κρατών - μελών καθιέρωσε ρητά την αρχή της επικουρικότητας. Σύμφωνα με την αρχή αυτή η Κοινότητα δεν καθορίζει η ίδια τις αρμοδιότητές της. Αυτές προκύπτουν από τις Συνθήκες, δηλαδή από τη βούληση των κρατών - μελών και μόνο. Η Κοινότητα σε θέματα που δεν της έχουν ανατεθεί αποκλειστικά δρα μόνον εάν και στο βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης είναι αδύνατο να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη - μέλη και συνεπώς μπορούν να πραγματοποιηθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο.

Ατία της ρύθμισης αυτής είναι η σκέψη ότι η αρχή της επικουρικότητας θα επιτρέψει στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο να διαμορφώσει ένα σώμα από κανόνες που θα οριοθετεί με σαφήνεια τις κοινοτικές αρμοδιότητες. Με τον τρόπο αυτό θα προστατευθούν τα κράτη - μέλη απέναντι στα κοινοτικά όργανα που τείνουν να διευρύνουν το εύρος των αρμοδιοτήτων τους.

Μια νομική ρύθμιση για το διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων είναι χρήσιμη. Αλλά δεν πρέπει να μας κάνει να παραδλέψουμε ότι, σε μια πραγματικότητα που αλλάζει, οι νομικοί κανόνες έχουν σχετική αξία. Εφόσον η διεθνοποίηση των προβλημάτων απαιτεί όλο και περισσότερο την υπερεθνική δράση, το εύρος των κοινοτικών αρμοδιοτήτων θα βαίνει αυξανόμενο.

Τα θέματα δημοκρατίας

Η ΔΟΜΗ των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν εξασφαλίζει σήμερα τη δημοκρατική λειτουργία της. Η Επιτροπή είναι ένας μη υποκείμενος σε έλεγχο οργανισμός, οι βουλές του οποίου καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τις πιέσεις των κυβερνήσεων και ομάδων συμφερόντων και τη διαρκή τάση της γραφειοκρατίας να επεκτείνει τις εξουσίες της. Ο ρόλος του Ευρωκοινοβουλίου είναι λίγο ως πολύ δευτερεύων. Έχει περισσότερες συμβουλευτικές, ελάχιστες αποφασιστικές και

>>>

>>>

καθόλου νομοθετικές πρωτοβουλιακές αρμοδιότητες. Συντέλει μόνο στη δημιουργία ενός κλίματος που μπορεί να οδηγήσει τα υπόλοιπα κοινοτικά όργανα σε ορισμένη απόφαση.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ δεν έδωσε σαφείς απαντήσεις με ποιο τρόπο εξασφαλίζεται ο δημοκρατικός έλεγχος των κοινοτικών οργάνων. Δύο παραδείγματα που προκύπτουν από τις συμφωνίες, φωτίζουν τα προβλήματα. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα θα αποφασίζει την καθοριστική για την ανάπτυξη της Κοινότητας νομισματική πολιτική. Απέναντι σε ποιον θα είναι υπόλογη; Το Συμβούλιο υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών θα αποφασίζει πολυετείς κατευθυντήριες οδηγίες για την οικονομική πολιτική των κρατών - μελών. Με ποιο τρόπο θα εξασφαλίζεται ώστε οι αποφάσεις του Συμβουλίου να ανταποκρίνονται στη βούληση των πληθυσμών των χωρών - μελών;

Το Μάαστριχτ ενίσχυσε την νομοθετική αρμοδιότητα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αλλά σε θέματα εκπαίδευσης, έρευνας, υγείας και ελεύθερης κυκλοφορίας αγαθών και προσώπων. Στα θέματα αυτά δεν υπήρξαν σημαντικές αντιθέσεις και η κοινοτική πολιτική είναι λίγο ως πολύ διαμορφωμένη. Η νέα διαδικασία νομοθετικής συναπόφασης του Κοινοβουλίου αποτελεί ημίμετρο. Το Κοινοβούλιο θα εξακολουθεί να παίζει έναν υποδεέστερο ρόλο. Εξακολουθεί να μην έχει νομοθετική πρωτοβουλία. Η Κοινότητα συνεχίζει να είναι μηχανισμός διακυβερνητικής συνεργασίας, όπου η γραφειοκρατία και οι παρασημασμένες συζητήσεις παίζουν καθοριστικό ρόλο. Δεν υπάρχει σε υπερεθνικό επίπεδο τρόπος να λογοδοτούν τα υπερεθνικά κοινοτικά όργανα. Για τις αποφάσεις τους λογοδοτεί η κάθε κυβέρνηση ατομικά στο εσωτερικό της χώρας. Τα κοινά όργανα διαφεύγουν έτσι το συλλογικό έλεγχο. Το έλλειμμα δημοκρατίας παραμένει.

Η ενίσχυση γραφειοκρατικών - διοικητικών μηχανισμών και η συνεχώς αυξανόμενη και μη υποκειμένη σε έλεγχο εξουσία τους δεν είναι φαινόμενο που παρατηρείται στην Κοινότητα και μόνο. Ακριβώς το ίδιο φαινόμενο χαρακτηρίζει τα κράτη - μέλη. Οι συζητήσεις σε εθνικό επίπεδο για την επέκταση των εξουσιών της εκτελεστικής εξουσίας, την αδυναμία της Βουλής να επηρεάσει τις πολιτικές εξελίξεις, την παντοδυναμία της διοίκησης είναι εκφράσεις του. Είναι συνέπεια του ότι τα προβλήματα είναι όλο και πιο πολύπλοκα, η κοινωνική οργάνωση όλο και πιο σύνθετη, οι λύσεις απαιτούν τεχνογνωσία, εμπειρογνώμονες και διαβουλεύσεις με κοινωνικές ομάδες. Με τον τρόπο αυτό βαθμιαία παύουν να είναι ορατά τα κέντρα αποφάσεων και να είναι γνωστά τα κριτήρια των λύσεων. Το έλλειμμα δημοκρατίας υπάρχει πάντα απ' όλα στα κράτη - μέλη. Για να το ξεπεράσουμε σε υπερεθνικό επίπεδο πρέπει να το καταπολεμήσουμε σε εθνικό επίπεδο. Στόχος σε εθνικό επίπεδο πρέπει να είναι η δημιουργία μιας ισχυρής κοινωνίας, η επικοινωνία, η κοινωνική κινητοποίηση, η διαμόρφωση μιας κριτικής κοινής γνώμης. Όσο πολλαπλασιάσουμε κριτικές στάσεις απέναντι στις εγχώριες εξουσίες, τόσο περισσότερο θα σταθούμε κριτικά απέναντι στην αυτονόμηση υπερεθνικών κέντρων.

Μια τέτοια διαδικασία είναι αναγκαία αλλά όχι αρκετή. **Χρειάζεται σημαντική προσπάθεια για να**

διαμορφώσουμε ένα σχήμα που θα εξασφαλίζει την έκφραση της βούλησης των λαών της Κοινότητας και τον καθορισμό της πολιτικής σε διαδικασίες όπου οι εκπρόσωποί τους θα έχουν άμεση συμμετοχή. Ένα τέτοιο σχήμα μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ένα πλαίσιο, στο οποίο το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα είναι το νομοθετικό σώμα, η Επιτροπή θα αποτελεί την εκτελεστική εξουσία και το Συμβούλιο Υπουργών, την Άνω Βουλή (Senate) με νομοθετικές και ελεγκτικές αρμοδιότητες. Επιπρόσθετα χρειάζεται η ανάπτυξη της τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης και η διασύνδεσή της με την Επιτροπή ώστε να υπάρχουν και άλλες συντομότερες γραμμές επαφής των τοπικών κοινοτήτων με το ευρωπαϊκό κέντρο. Τα εθνικά Κοινοβούλια πρέπει να έχουν όχι μόνο συμμετοχή στις ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες των κυβερνήσεων των χωρών τους - σήμερα στην Ελλάδα η Βουλή έχει ελάχιστη - αλλά και διασύνδεση με τα υπερεθνικά όργανα ιδίως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η ενιαία εκπροσώπηση της Κοινότητας πρέπει βαθμιαία να υποκαταστήσει τα επί μέρους κράτη - μέλη στους διεθνείς οργανισμούς και στις αποφασιστικές παραγόμενες συναντήσεις, ώστε να αποφεύγεται η παρακαμψη της κοινής βούλησης μέσα από διμερείς επαφές και χωριστές συνεννοήσεις.

Για να περιορίσουμε το έλλειμμα της δημοκρατίας πρέπει να διευρύνουμε το χώρο δημοκρατικού ελέγχου σε εθνικό επίπεδο και να διαμορφώσουμε έναν αντίστοιχο χώρο δημοκρατικού ελέγχου σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ προβλέπει τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής ιθαγένειας. Κάθε πολίτης της Ευρώπης που κατοικεί σε κράτος - μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος θα έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλεγείν στις ευρωπαϊκές και τοπικές εκλογές που πραγματοποιούνται στον τόπο της κατοικίας του.

Όσο προχωρεί η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση θα προκύπτουν νέες διασυνδέσεις του πολίτη κάθε χώρας σε υπερεθνικό επίπεδο. Η πολλαπλότητα των εντάξεων θα διακρίνει τον κόσμο του αύριο. Ο εργαζόμενος θα συμμετέχει σε ευρωπαϊκά συνδικάτα, ο επιχειρηματίας σε ευρωπαϊκές ενώσεις του κλάδου, ο πολίτης σε πολιτικές παρατάξεις διασυνδεδεμένες σε ένα ευρωπαϊκό σχήμα. Οι εντάξεις αυτές, όπως και η ευρωπαϊκή ιθαγένεια, θα συντείνουν στη διαπλοκή των λαών, στη συνειδητοποίηση ότι υπάρχουν παρ' όλες τις διαφορές προέλευσης και γλώσσας κοινές επιδιώξεις.

Η ιδιότητα του πολίτη δεν εξαντλείται, όμως, με την άσκηση εκλογικών δικαιωμάτων. Ο υπεύθυνος πολίτης συμμετέχει στις κοινωνικές διεργασίες. Αυτό προϋποθέσει την πληροφόρησή του, τη δημιουργία σε ευρωπαϊκό επίπεδο διαδικασιών επικοινωνίας και διαμόρφωσης της κοινής γνώμης.

Η ανάπτυξη διευρωπαϊκών πολιτικών διεργασιών είναι ένα σημαντικό πρόβλημα για την προώθηση της δημοκρατίας. Όταν οι πολίτες της Ένωσης αριθμούν περίπου 350 εκατ., μιλούν διαφορετικές γλώσσες και πληροφορούνται αποσπασματικά, είναι δύσκολο να υπάρξει μια ευρωπαϊκή κοινή γνώμη που θα απαιτεί και θα πιέζει για τα αιτήματά της. Ακριβώς εδώ πρέπει να αναλάβουν ένα νέο ρόλο οι ευρωπαϊκοί πολιτικοί σχηματισμοί. Να αναπτύξουν τους κοινούς σε όλους τους λαούς πολιτικούς προδηλωτισμούς, να διαμορφώσουν μια κοινή πολιτική γλώσσα, να δημιουργήσουν τον ενιαίο χώρο της αιτημάτων, των αγώνων και της συμμετοχής. Η λαϊκή κυριαρχία

θα χαρακτηρίζει την πολιτική φυσιογνωμία της Ένωσης εάν και στο μέτρο που θα αναπτυχθούν πολιτικές διεργασίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο. **Οι ευρωπαϊκοί θεσμοί πρέπει να μεταβληθούν από κέλφος γραφειοκρατικών διακυβερνητικών διαδικασιών σε έκφραση διεργασιών καθοριζόμενων από την ευρωπαϊκή λαϊκή βούληση.**

Στη Συνθήκη του Μάαστριχτ τα κράτη - μέλη συμφώνησαν να προωθήσουν την αστυνομική συνεργασία για την καταπολέμηση της διεθνούς εγκληματικότητας, ιδίως με τη δημιουργία τραπεζών δεδομένων και τη συγκεντρωτική αξιολόγηση και επεξεργασία των πληροφοριών. Στα επιμέρους κράτη οι συνταγματικές διατάξεις προστατεύουν τους πολίτες από καταχρήσεις εξουσίας. Σε ποια διαδικασία θα μπορεί να προσφύγει αύριο ο Έλληνας πολίτης, του οποίου το όνομα θα συμπεριληφθεί από λάθος σε μια τράπεζα δεδομένων και θα είναι «σεσημασμένος» σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες; Πολίτες χωρίς σύνταγμα δεν μπορεί να υπάρξουν. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου πρέπει να αποτελέσει το δεσμευτικό πλαίσιο προστασίας και απέναντι στις κοινοτικές αρχές και τις κοινοτικές πρωτοβουλίες. Και σ' αυτό το σημείο χρειάζεται ενίσχυση η δημοκρατία.

Το κοινωνικό κράτος

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ κράτος αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά επιτεύγματα των ευρωπαϊκών κρατών. Σήμερα δρισκεται υπό αμφισβήτηση. Η υπερεθνικά επιβαλλόμενη ενοποίηση των ρυθμίσεων αιραιο πολλούς από τους εθνικούς κανόνες κοινωνικής προστασίας. Υπερεθνικές ρυθμίσεις κοινωνικής προστασίας δεν καθιερώνονται με τον ίδιο ρυθμό. Επικρατεί το επιχείρημα ότι επιβαρύνουν το κόστος παραγωγής και τη θέση της Κοινότητας στο διεθνή ανταγωνισμό.

Η Κοινότητα δεν έχει διαμορφώσει ακόμη μια συνολική άποψη για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού κοινωνικού κράτους. Οι απαραίτητοι κεντρικοί έλεγχοι, οι κανόνες για την προστασία του καταναλωτή και του περιβάλλοντος, η παρέμβαση για καλύτερες βιοτικές συνθήκες σε θέματα παιδείας και υγείας είναι ακόμη σε υλοτυπώδες επίπεδο.

Μια από τις αιτίες είναι ο τρόπος διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Η αδυναμία της Επιτροπής και του Ευρωκοινοβουλίου, ο καθοριστικός ρόλος του Συμβουλίου Υπουργών επιτρέπει στα συντηρητικά κράτη και τις ομάδες συμφερόντων να προλαβαίνουν οποιαδήποτε μη επιθυμητή ρύθμιση και να κατατινούν κάθε σχετική πρωτοβουλία. Η Κοινότητα δεν μπόρεσε να κατοχυρώσει ακόμη τη συμμετοχή των εργαζομένων στη διοίκηση των επιχειρήσεων, όπως υπάρχει στην Ομοσπονδιακή Γερμανία. Οι αυστηρές προδιαγραφές της Δανίας για την ασφάλεια των εργαζομένων και την προστασία κατά των επαγγελματικών ασθενειών δεν απέκτησαν ευρωπαϊκή ισχύ. Πάντα οι συντηρητικές κυβερνήσεις αντιδρούν εν ονόματι της ανταγωνιστικότητας και της ελεύθερης οικονομίας. Η δημοκρατικότερη οργάνωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ένα μέσο προώθησης του κοινωνικού κράτους.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί, όμως, να

κατοχυρώνει μόνο την ελευθερία εκείνων που θέλουν να πωλούν και να επενδύουν. Δεν αφορά τη δημιουργία μιας παραγωγικής μηχανής, η οποία πρέπει να είναι νικηφόρα στις παγκόσμιες οικονομικές αναμετρήσεις με τις άλλες οικονομικές υπερδυνάμεις, ΗΠΑ και Ιαπωνία. Δεν στηρίζει μόνο τις προσπάθειες των επιχειρήσεων να μη περιορίζονται από διαφορετικές οικονομικές πολιτικές και γραφειοκρατικές ρυθμίσεις. Η Ευρωπαϊκή Ένωση πραγματοποιείται και για τους εργαζόμενους, οι οποίοι θέλουν συμμετοχή, διαρκή εκπαίδευση, προστασία κατά της ανεργίας. Πραγματοποιείται και για τους καταναλωτές, οι οποίοι θέλουν προϊόντα καλύτερης ποιότητας, πιο ασφαλή. Πραγματοποιείται και για τους πολίτες, οι οποίοι θέλουν την προστασία του περιβάλλοντος από τεχνολογίας με άγνωστες επιπτώσεις και καλύτερες συνθήκες ζωής.

Η Κοινότητα έχει ήδη προωθήσει μια σειρά από ρυθμίσεις που αφορούν την υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων. Η θεσμοθέτηση της Κοινωνικής Χάρτας, όπως και η Συμφωνία του Μάαστριχτ, για την Κοινωνική Πολιτική μεταξύ των ένδεκα κρατών - μελών αποτελούν επίσης σαφείς εκδηλώσεις της πρόθεσης να αντιμετωπιστούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο θέματα απασχόλησης, βελτίωσης των συνθηκών εργασίας και κοινωνικού διαλόγου. Αλλά η άρνηση της Μεγάλης Βρετανίας να συνεργαστεί, το πολύπλοκο νομικό καθεστώς, αποτέλεσμα αυτής της άρνησης, και ο διακηρυκτικός χαρακτήρας της πολιτικής δημιουργούν πολλές αμφιβολίες εάν θα υπάρξει πρακτική συνέχεια.

Η δημιουργία ενός ενιαίου οικονομικού χώρου καθιστά αναγκαία την ενιαία αντιμετώπιση των προβλημάτων απασχόλησης ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες απασχόλησης. Όπως επίσης, είναι αναγκαία η διαμόρφωση ενός κοινωνικού συστήματος ασφαλείας για να αντιμετωπιστούν τα θέματα ανεργίας, φτώχειας, και κοινωνικής περιθωριοποίησης. **Η Ελλάδα πρέπει να συνεχίσει τις προσπάθειες για ένα ευρωπαϊκό σχήμα που υπηρετεί τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης.**

Εξωτερική πολιτική, ασφάλεια και άμυνα

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ Ένωση έχει ανάγκη από μια κοινή εξωτερική πολιτική. Η δημιουργία ενός ενιαίου οικονομικού χώρου και ενός κοινού νομίσματος συνεπάγεται και κοινή αντιμετώπιση των διεθνών εξελίξεων, που επηρεάζουν τη διεθνή θέση του νομίσματος και την πορεία της οικονομίας. Αλλά δεν είναι μόνο αυτό. Η πτώση του τείχους του Βερολίνου και οι κοσμογονικές αλλαγές που ακολούθησαν ανέδειξαν την Κοινότητα ως ένα από τους καθοριστικούς παράγοντες των επερχομένων εξελίξεων. Η απουσία της θα οδηγούσε στην παγιοποίηση της παγκόσμιας επικυριαρχίας των ΗΠΑ. Θα διευκόλυνε και την επάνοδο στην πολιτική των ζωνών επιρροής, των διμερών συνεργασιών και αξόνων φιλίας των ευρωπαϊκών «μεγάλων δυνάμεων». Σήμερα είναι αναγκαίο η Κοινότητα να έχει κύρος πολιτικό, οικονομικό και διπλωματικό ώστε να επιβάλει στις διεθνείς σχέσεις κανόνες που να προωθούν την ειρήνη, τη συνεργασία και την αλληλεγγύη. Κανείς όμως δεν

μπορεί να παίξει ρόλο, όταν έχει πολλαπλή εκπροσώπηση και μιλάει με διαφορετικούς λόγους. Χρειάζεται ενιαία στάση. **Η Κοινότητα για να σταθεροποιηθεί το εγχείρημα της ενοποίησης και να το προωθήσει οφείλει να αποτελέσει αυτόνομο πόλο επηρεασμού των παγκόσμιων εξελίξεων με κοινή πολιτική.**

Η μέχρι σήμερα συνεργασία στην εξωτερική πολιτική είχε ως πρότυπο τη διακυβερνητική συνεργασία και είχε οδηγήσει στο θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας. Στο Μάαστριχτ τα κράτη - μέλη συμφώνησαν στην αναγκαιότητα μιας κοινής πολιτικής σε θέματα εξωτερικών σχέσεων και ασφάλειας. Κοινή θέση θα επιδιωχθεί κυρίως σε θέματα αφοπλισμού και ελέγχου των εξοπλισμών στην Ευρώπη. Αλλά ο τρόπος λήψης αποφάσεων παραμένει εξαιρετικά πολύπλοκος. Πρότυπο είναι πάντα η διακυβερνητική συνεργασία. Η αρχή της πλειοψηφίας ισχύει μόνο αφού προκύψει από διαβουλεύσεις στο Συμβούλιο η αναγκαιότητα κοινής δράσης και καθοριστούν οι γενικοί και ειδικοί στόχοι της. Οι πειρασμοί για αυτονομίες και ηγεμονισμούς παραμένουν.

Η πρόοδος που επιτεύχθηκε στο Μάαστριχτ είναι μικρή, γιατί η ενσωμάτωση της εξωτερικής πολιτικής στις κλασικές κοινοτικές διαδικασίες και τους κανόνες λειτουργίας της Κοινότητας θρυσκείται σε άμεση συνάρτηση με την πρόοδο στην πραγματική σύγκλιση συμφερόντων μεταξύ των κρατών - μελών. Όσο η σύγκλιση αυτή καθυστερεί, τόσο και τα κράτη - μέλη θα διατάζουν να μεταβιβάζουν τις εξουσίες τους σε θέματα εξωτερικών σχέσεων. Αυτό δε σημαίνει ότι η αμετάκλητη και καθολική κοινοτικοποίηση της εξωτερικής πολιτικής θα συμπέσει αναγκαστικά με την πολιτική ενοποίηση του καταληκτικού σταδίου της Κοινότητας. Χρειαζόμαστε ενδιάμεσους θεσμούς και διαδικασίες κοινοτικοποίησης της εξωτερικής πολιτικής. Το Μάαστριχτ είναι ένα δήγμα σ' αυτή την κατεύθυνση.

Το κεντρικό σημείο τριδής στις ενδοκοινοτικές σχέσεις είναι η θέση της Ευρώπης απέναντι στις ΗΠΑ. Ανήκει η Κοινότητα σε ένα ευρύτερο κύκλο με επίκεντρο τις ΗΠΑ ή αποτελεί ένα ξεχωριστό κύκλο; Την πρώτη άποψη υποστηρίζει η Μ. Βρετανία, προς τη δεύτερη τείνει η Γαλλία. Η Ελλάδα οφείλει να υποστηρίξει τη δημιουργία ενός αυτόνομου πόλου. Μπορεί να προβάλει τα ειδικά συμφέροντά της πιο εύκολα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο παρά στο ατλαντικό και να προωθήσει στην Κοινότητα μια θεώρηση των διεθνών σχέσεων στα Βαλκάνια, τη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή, που θα της παρέχει τη δυνατότητα επηρεασμού και συμμετοχής στις εξελίξεις.

Η Ελλάδα όσο δεν έχει επιτευχθεί η σύμπτωση συμφερόντων πρέπει να επιδιώξει να έχει τα περιθώρια ώστε να αντιμετωπίζει τις ιδιαιτερότητές της. Η ευχέρεια αυτή κινήσεων χρειάζεται για να χειριστούμε πιο αποτελεσματικά τα προβλήματα που προκύπτουν στις σχέσεις μας με την Τουρκία και τις Βαλκανικές χώρες.

Κοινή εξωτερική πολιτική συνεπάγεται κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας. Στο Μάαστριχτ αναγνωρίστηκε γι' αυτό η αναγκαιότητα να υπάρξει και συνεργασία στον αμυντικό τομέα. Η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ) επελέγη ως το μέσο προώθησης της συνεργασίας αυτής. Η συνθήκη θεωρεί τη ΔΕΕ ως αναπόσπαστο μέρος ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που πρέπει

να εκπονεί και να εφαρμόζει «τις αποφάσεις και τις δράσεις της Ένωσης, πύο έχουν επιπτώσεις στον τομέα της άμυνας».

Η λύση αυτή αντικατοπτρίζει τη διάσταση απόψεων των κοινοτικών εταίρων, όσον αφορά τις σχέσεις με τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ. Η ατλαντική λύση θα ήταν η αποδοχή του ΝΑΤΟ ως του αμυντικού οργανισμού και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η αυτόνομη ευρωπαϊκή λύση η ανάληψη από την Ένωση της αμυντικής πολιτικής. Η ανάπτυξη της ΔΕΕ «με μέσο για την ενίσχυση του ευρωπαϊκού σκέλους, της Ατλαντικής Συμμαχίας» αποτελεί μια μέση λύση. Επιτρέπει την αυριανή αυτονομία, αλλά επιβεβαιώνει σήμερα την ανάγκη συνέχισης της νατοϊκής συνεργασίας.

Η κοινή αμυντική πολιτική αποτελεί για την Ελλάδα ένα σκόπιμο δήγμα για να βελτιώσει την προστασία της από εξωτερικούς κινδύνους, προστασία που δεν παρέχει σήμερα το ΝΑΤΟ. Επιτρέπει επίσης στην Ευρώπη τη διαπραγμάτευση με τις ΗΠΑ, διαπραγμάτευση την οποία θα μπορούσαν να διεξάγουν όλοι οι εταίροι μαζί πιο αποτελεσματικά απ' ό,τι σε διμερή βάση. Η ανάθεση στη ΔΕΕ της αμυντικής πολιτικής δεν αποτελεί ένα ανυπόβλητο εμπόδιο για μια κοινή αμυντική πολιτική. Αν μη ξαχνάμε ότι οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες ξεκίνησαν ως τρεις διαφορετικοί οργανισμοί. Άρα και στον αμυντικό τομέα είναι δυνατή η προσέγγιση μιας κοινής στάσης με αυτόν τον τρόπο.

Η συμμετοχή της Τουρκίας στη ΔΕΕ ως συνδεδεμένο μέλος, όπως αποφασίστηκε στο Μάαστριχτ, αποδυναμώνει το όφελος της Ελλάδας από τις αποφάσεις για μια κοινή αμυντική πολιτική και την ένταξη όλων των μελών της Κοινότητας στη ΔΕΕ. Στόχος ήταν η Τουρκία να μείνει εκτός της ΔΕΕ, ώστε να είναι εμφανής η διαφοροποίηση ανάμεσα στις δύο χώρες και η Ελλάδα να αξιολογηθεί, εφόσον χρειαστεί, απέναντι στην Τουρκία τις εγγυήσεις για την εδαφική της ακεραιότητα που παρέχει η ΔΕΕ. Με την Τουρκία συμμετοχο το Μάαστριχτ μετέφερε και στη ΔΕΕ το παιχνίδι των ισορροπιών που διέκρινε το ΝΑΤΟ. Οι πρώτες διαβουλεύσεις για τη νέα ΔΕΕ επιβεβαίωσαν την εξέλιξη αυτή. Το άρθρο 5 της Συνθήκης της ΔΕΕ, που παρέχει την εγγύηση κοινής αντιμετώπισης της απειλής κατά ενός εταίρου, αδρανοποιήθηκε στις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. **Παρ' όλα αυτά θα ήταν λάθος να οδηγηθούμε στη στάση ότι η ένταξη της Ελλάδας στη ΔΕΕ είναι ανώφελη.** Κάθε συμμετοχή της Ελλάδας σε μηχανισμούς αλληλεγγύης διευρύνει την ασφάλειά της. Καθιστά επίσης δυσχερή τη θέση μιας χώρας, που θα αφήσει τα διεθνή ερείσματα της Ελλάδας και θα της προκαλέσει προβλήματα. Το ζήτημα τώρα πια είναι να μπορέσει η Ελλάδα, χρησιμοποιώντας εποικοδομητικά τη συμμετοχή της στη ΔΕΕ, δηλαδή προτείνοντας θέσεις για την αυτοδύναμη ανάπτυξη της ευρωπαϊκής άμυνας, να πάρει με το μέρος της τις χώρες που πιστεύουν και αυτές σε μια αυτοτελή αμυντική ασπίδα για την ενιαία Ευρώπη.

Τ ΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ άλλες δώδεκα χώρες πιέζουν να ενταχθούν στην Κοινότητα. Για πολλούς, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να προχωρήσει κλείνοντας τις πόρτες στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Πρέπει κατ' αυτούς να επιδιωχθεί πρώτα η ανασύνθεση της

>>>

>>>

Ευρώπης και μετά η εμβάθυνση της συνεργασίας των κρατών - μελών της Κοινότητας. Η σημερινή διαδικασία διευρύνει τις αποστάσεις μεταξύ μελών και μη μελών και επιταχύνει την αποσύνθεση της Ανατολικής Ευρώπης.

Η ευρωπαϊκή ενοποίηση θα προχωρήσει, αν υπάρχει πυρήνας χωρών που θα προωθεί συνεχώς την πολιτική και οικονομική συνεργασία. Αν ο σημερινός περιορισμένος κύκλος χωρών που αποτελούν την Κοινότητα διευρυνθεί σε σημείο ώστε να μην είναι δυνατή πλέον η σύμπτωση απόψεων στη δημιουργία θεσμών και στον καθορισμό πολιτικών, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μετατραπεί σε μια ζώνη ελεύθερων συναλλαγών. Γι' αυτό και η προτεραιότητα στη διεύρυνση δίνεται από δυνάμεις και χώρες που είναι αρνητικές στη δημιουργία της Ένωσης και θέλουν να μη ξεπεράσει η διαδικασία της ενοποίησης την τελωνειακή ένωση. Η λύση στο δίλημμα εμβάθυνση ή διεύρυνση είναι η ταυτόχρονη επιδίωξη μιας Συνομοσπονδίας των χωρών της Κοινότητας, ενός κεντρικού πυρήνα, και μιας ευρύτερης Ευρωπαϊκής Συνεργασίας, η οποία θα περιλαμβάνει όλες τις ευρωπαϊκές χώρες και θα αποτελεί το πλαίσιο για τη στενότερη οικονομική και πολιτική επαφή τους. Η σχέση μεταξύ των δύο αυτών κύκλων μπορεί να είναι πολύμορφη. Οι χώρες της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης μπορούν για παράδειγμα να διασυνδεθούν η κάθε μια σε διαφορετικό βαθμό ανάλογα με την ισχυροποίηση των οικονομικών τους. Ταυτόχρονα η Ευρωπαϊκή Συνεργασία θα προωθεί την όλο στενότερη συνεργασία των ευρωπαϊκών κρατών και θα τείνει να ακολουθήσει την πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το σχήμα αυτό δύο ομόκεντρων κύκλων δεν αποκλείει ο στενότερος κύκλος, η Ευρωπαϊκή Ένωση, να διευρύνεται σε ειδικές περιπτώσεις, όπως των Σκανδιναβικών χωρών ή της Αυστρίας, περιπτώσεις στις οποίες η διεύρυνση δεν διακινδυνεύει το πολιτικό και οικονομικό κεκτημένο, λόγω του υψηλού επιπέδου οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Η διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας

Η ΕΞΕΛΙΞΗ προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, όταν μάλιστα τελικός στόχος είναι η δημιουργία μιας Συνομοσπονδίας, προκαλεί το φόβο μήπως οδηγήσει στην απώλεια των εθνικών μας ιδιαιτεροτήτων, της ταυτότητάς μας. Οι κίνδυνοι για την ταυτότητά μας δεν προέρχονται από τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Η επέκταση της αγοράς, η ανάπτυξη των επικοινωνιών, η διασύνδεση των τοπικών κοινωνιών με τον περιβάλλοντα διεθνή χώρο έχει οδηγήσει τόσο στην τυποποίηση των πολιτιστικών προϊόντων, όσο και στην απόλυτα ελεύθερη διακίνησή τους πέρα από τα εθνικά σύνορα. **Είμαστε όλοι εκτεθειμένοι σε αληθινό βομβαρδισμό πολιτιστικών προϊόντων που διαμορφώνονται σύμφωνα με τη διεθνή ζήτηση και προωθούνται με διεθνή διαφημιστική προβολή.** Τα κράτη - έθνη δεν ανέκοψαν αλλά αδιαφόρησαν γι' αυτή την εξέλιξη. Η Ελλάδα την ενίσχυσε μάλιστα έμμεσα με ιδεολογικό προσανατολισμό σε μια διαστρεβλωμένη και γι' αυτό χωρίς απήχηση ελληνική και χριστιανική παράδοση και με αδιαφορία προς τον παραδοσιακό λαϊκό πολιτισμό.

Η αντιμετώπιση αυτής της εξέλιξης δεν πραγματοποιείται με προσήλωση προς τις εθνικές, θρη-

σκευτικές ή άλλες ιδιαιτερότητες που δόθηκαν κινδυνεύουν και άρνηση της συμμετοχής στις ευρωπαϊκές εξελίξεις. Χρειάζεται να δώσουμε μέσα από τις ευρωπαϊκές εξελίξεις στην πολιτιστική μας ζωή μια διαφορετική διάσταση και δυναμική. Η ιδιαιτερότητά μας και οι παραδόσεις μας θα αποκτήσουν τη δυνατότητα αντίστασης και θα κρατηθούν ζωντανές, εφόσον αποτελέσουν για μας και άλλους δημιουργικό στοιχείο, εφόσον συνδεθούν με τα σύγχρονα ρεύματα σκέψης πέρα από τα σύνορα. Η συμμετοχή μας στην αναζήτηση νέων ιδεών και νέων τρόπων έκφρασης θα ισχυροποιήσει και θα εμπλουτίσει την ταυτότητά μας. Η δύναμή μας θα προέλθει όχι από τα τείχη που θα ορθώσουμε γύρω από τη χώρα, αλλά από την ικανότητά μας να κάνουμε τη δικιά μας προσφορά πηγή έμπνευσης. **Οι ευρωπαϊκές εξελίξεις δεν οδηγούν στην «κόλαση του κοσμοπολιτισμού».** Εξασφαλίζουν απέναντι στην καταθλιπτική ομοιομορφία που επιβάλλουν οι δυνάμεις της αγοράς τη δυνατότητα υπεράσπισης της διαφορετικότητας των λαών. Εξασφαλίζουν, επίσης, τη συνεργασία στη συνέχιση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής παράδοσης που πηγάζει από την αρχαία Ελλάδα, διαμόρφωσε τη σύγχρονη Ευρώπη και ανήκει σε κάθε έθνος χριστιά, αλλά και σε όλα μαζί ταυτόχρονα.

Η οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη

ΤΟ κεντρικό σημείο των συμφωνιών του Μάαστριχτ είναι η απόφαση για τη δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ). Κύρια χαρακτηριστικά της ΟΝΕ είναι η ύπαρξη ενός ενιαίου νομισματός, μιας Κεντρικής Ευρωπαϊκής Τράπεζας που θα καθορίζει τη νομισματική πολιτική και η εφαρμογή κοινών κατευθύνσεων μακροοικονομικής πολιτικής. Για να συμμετάσχει ένα κράτος - μέλος στην ΟΝΕ πρέπει να ικανοποιεί ορισμένα κριτήρια που αποδεικνύουν τη σταθερότητα της οικονομίας του.

Η ύπαρξη διαφορετικών νομισμάτων παρακινεί τα κράτη - μέλη, ιδίως τα πιο ισχυρά, να ακολουθούν οικονομικές πολιτικές που ενισχύουν την ανταγωνιστική τους θέση ή αντιμετωπίζουν τα ιδιαίτερα τους προβλήματα. Η Γερμανία για παράδειγμα κρατάει ψηλά τα επιτόκια της παρόλο που η πτώση των επιτοκίων θα βοηθούσε στην αναθέρμανση της οικονομικής δραστηριότητας στη Γαλλία και σε άλλες χώρες. Η ΟΝΕ θα θέσει τέρμα στις επιμέρους πολιτικές. Προχωρεί από την εναρμόνιση των οικονομικών πολιτικών, όπως ισχύει σήμερα, στη βαθμιαία υιοθέτησή τους από μια κοινή πολιτική. **Μια κοινή πολιτική θα αντιμετωπίσει πιο αποτελεσματικά τα μακροοικονομικά προβλήματα σε ευρωπαϊκό επίπεδο.** Θα προωθήσει πιο γρήγορους ρυθμούς ανάπτυξης και τη βαθμιαία ενσωμάτωση των οικονομιών σε ένα ενιαίο σύνολο.

Το επιχείρημα ότι η ΟΝΕ θα εφαρμόζει την πολιτική της Γερμανικής Κεντρικής Τράπεζας παραβλέπει ότι η κλίμακα αντιμετώπισης των προβλημάτων αλλάζει με την ΟΝΕ. Όπως σήμερα η Γερμανική Κεντρική Τράπεζα ορίζει τους στόχους της νομισματικής πολιτικής με βάση τις εξελίξεις στο σύνολο της Γερμανίας και όχι τα ιδιαίτερα προβλήματα της Βαυαρίας ή της Σαξωνίας, έτσι και αύριο η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα θα ορίζει την πολιτική της με κριτήριο το τι συμβαίνει στο σύνολο της Ευρώπης και όχι μόνο το τι συμβαίνει στη Γερμανία ή στη Γαλλία, όσο και αν θέλει να εφαρμόσει «γερμανική πολιτική».

Η ολοκλήρωση της ΟΝΕ αναμένεται να οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγικότητας, σε μείωση του κόστους των συναλλαγών και στη λειτουργία περισσότερο ανταγωνιστικών αγορών. Ο πληθωρισμός θα πέσει και τα επιτόκια θα είναι χαμηλότερα από εκείνα που ισχύουν σήμερα στις περισσότερες χώρες της Κοινότητας. Θα δημιουργηθούν περισσότερες ευκαιρίες επενδύσεων.

Το κύριο σημείο κριτικής των συμφωνιών είναι ότι αποτελούν εφαρμογή μιας νεοφιλελεύθερης πολιτικής. Οι στόχοι τους οποίους καθορίζουν για τη συμμετοχή στην ΟΝΕ είναι αυθαίρετοι. Απορρέουν από μια αντίληψη, η οποία θεωρεί κεντρική επιδίωξη της οικονομικής πολιτικής τη σταθερότητα των τιμών και όχι την πλήρη απασχόληση. Η σύγκλιση των οικονομιών, η οποία επιδιώκεται είναι ονομαστική και όχι πραγματική. **Για την Ελλάδα, της οποίας η οικονομία παρουσιάζει μεγάλες ανισορροπίες, η πορεία προς την ΟΝΕ θα σημάει μια μακρά περίοδο λιτότητας. Η επιχειρηματολογία αυτή είτε καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα δεν θα έπρεπε να συμμετάσχει στην ΟΝΕ, είτε εκτιμά αρνητικά την εξέλιξη.**

Βάση της επιχειρηματολογίας αυτής είναι η αντίληψη ότι η Ελλάδα θα μπορούσε, αν οι υπόλοιπες χώρες δεν προχωρούσαν προς την ΟΝΕ, να ακολουθεί μια οικονομική πολιτική διαφορετική εκείνης των κρατών - μελών, για παράδειγμα μια πολιτική υψηλών δημοσίων ελλειμμάτων. Η Ελλάδα, όμως, δεν έχει αυτή τη δυνατότητα. Η οικονομία της είναι διασυνδεδεμένη με την κοινοτική οικονομία και δεν μπορεί να λειτουργήσει κατά διαφορετικό τρόπο χωρίς να ενταθούν τα σημερινά προβλήματα. **Η αύξηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων θα επέτεινε τον πληθωρισμό, τα ελλείμματα στο εξωτερικό ισοζύγιο, θα οδηγούσε σε αύξηση επιτοκίων και θα προκαλούσε απώλεια ανταγωνιστικότητας, αποεπένδυση και ανεργία. Η Ελλάδα και αν ακόμη δεν συμμετέχει στην ΟΝΕ, είναι υποχρεωμένη από τα πράγματα να εφαρμόζει την πολιτική του κεντρικού πυρήνα της Κοινότητας. Επιπρόσθετα, σε περίπτωση μη συμμετοχής, θα απομονωθεί πολιτικά και θα απλωθεί βαθμιαία το «κοινοτικό της κεκτημένο».** Ο κίνδυνος να περιθωριοποιηθεί υποβιβάζόμενη στον όμιλο των δορυφορικών προς την Κοινότητα χωρών, όπως εκείνες της Κεντρικής Ευρώπης, θα είναι μεγάλος.

Η ΟΝΕ δημιουργείται από τις αναπτυγμένες χώρες της Ευρώπης για δικό τους όφελος με βάση τις εμπειρίες και τα επιτεύγματά τους. Δεν δημιουργείται για να αντιμετωπιστούν τα ειδικά προβλήματα της μεσογειακών χωρών. Η ευρωπαϊκή εμπειρία είναι ότι μεσομακροπρόθεσμα χαμηλοί ρυθμοί πληθωρισμού εξασφαλίζουν αύξηση των επενδύσεων και περιορισμό της ανεργίας. Η σταθερότητα των τιμών δεν είναι «αντιαναπτυξιακή» επιδίωξη. Οι ευρωπαϊκές χώρες δεν έχουν κανένα λόγο να πειραματιστούν σε άλλες πολιτικές των οποίων τα αποτελέσματα, όπως δείχνει το παράδειγμα της Λατινικής Αμερικής, ήταν αρνητικά.

Το Μάαστριχτ οργανώνει τον ύστερο καπιταλισμό. Γι' αυτό και στο επίκεντρο της προσοχής είναι η αγορά και όχι η κοινωνική δικαιοσύνη. Αν οι κυβερνήσεις της Γερμανίας και της Μεγάλης Βρετανίας ήταν σοσιαλιστικές, οι επιδιώξεις θα ήταν διαφορετικές. Μη ξεχνάμε όμως ότι οι αναπτυγμένες χώρες της Κοινότητας αποτελούν παράδειγμα

οικονομιών με εκτεταμένη δημόσια παρέμβαση και κρατικό σχεδιασμό. Η δημόσια παρέμβαση εκεί έχει άλλη μορφή από ό,τι στην Ελλάδα. Δεν είναι όμως νεοφιλελευθερισμός ότι δεν συμβιδιάζεται με τις ελληνικές πρακτικές του κομματικού κράτους - παροχών και της εξυπηρέτησης των πελατειακών δικτύων.

Η υποχρεωτική για την Ελλάδα σύγκλιση των οικονομικών επιδόσεων της προς εκείνες των άλλων χωρών της Κοινότητας απαιτεί πράγματι μια μακρά περίοδο σταθεροποιητικής πολιτικής. Αλλά είναι λάθος να πιστεύει κανείς ότι αν δεν υπήρχε το Μάαστριχτ δεν θα είμαστε υποχρεωμένοι στη σταθεροποίηση. Η σταθεροποίηση επιβάλλεται για να γίνουν οι επιχειρήσεις και τα προϊόντα μας ανταγωνιστικά, να πραγματοποιούνται επενδύσεις, να αυξησουμε τις θέσεις απασχόλησης, να βρεθούν πόροι για την κοινωνική πολιτική. Η σταθερότητα των τιμών είναι προϋπόθεση της μετακίνησης κεφαλαίων προς την Ελλάδα και τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης. Αποτελεί εύκολο και φτηνό τρόπο προσέλκυσης χρήματος που έχουμε ανάγκη.

Το κεντρικό θέμα σε μια περίοδο σταθεροποίησης είναι πώς θα κατανοηθούν τα δάση της προσπάθειας. Το Μάαστριχτ δεν ορίζει τίποτε σχετικά. **Εμείς πρέπει να επιδιώξουμε να ανακατανομήσουμε το εισόδημα σε δάρος των παρασιτικών - μεταπρατικών δραστηριοτήτων (της παραοικονομίας) και υπέρ των εργαζομένων και του παραγωγικού τομέα, υπέρ των υγιών δυνάμεων της οικονομίας.**

Το ασθενές σημείο του Μάαστριχτ είναι συνοπτικά το εξής: Ο ενιαίος οικονομικός χώρος (ενιαία αγορά και κοινοί κανόνες ανταγωνισμού) προικοδοτείται με ενιαία κοινοτική νομισματική εξουσία. Τα στοιχεία αυτά δε συμπληρώνονται και δεν αντισταθμίζονται με ανάλογη οικονομική κοινοτική εξουσία. Ο προϋπολογισμός της Κοινότητας και οι συνοδευτικές πολιτικές παραμένουν συγκριτικά στοιχεία χωρίς αποφασιστική επιρροή. Το σύστημα είναι ασύμμετρο.

Οι εμπειρίες από τα αποτελέσματα μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης είναι περιορισμένες. Κανείς δεν μπορεί να προδικάσει με βεβαιότητα τις εξελίξεις για χώρες όπως η Ελλάδα. Οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες της Κοινότητας υφίστανται πολύ πιο έντονα και για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα τους κλυδωνισμούς από μια γενική πτώση της ζήτησης και των επενδύσεων. Είναι αβέβαιο αν το σύστημα της ΟΝΕ όπως διαμορφώθηκε παρέχει τη δυνατότητα μιας ειδικής επέμβασης στις περιπτώσεις αυτές για ανάκαμψη από την ύφεση. Είναι επίσης αβέβαιο με ποιο τρόπο θα αντιμετωπίζονται βραχυχρόνιες κρίσεις που παρουσιάζονται σε ορισμένες περιοχές της Κοινότητας. Η έλλειψη ενός κεντρικού κοινοτικού προϋπολογισμού και κοινοτικών φόρων περιορίζει αισθητά την ευχέρεια αντιμετώπισης παρόμοιων καταστάσεων.

Είναι πιθανό τα επιτόκια να μειωθούν. Δεν μπορεί όμως να αποκλειστεί ότι η μείωση δεν θα είναι ικανοποιητική, ότι το γεγονός αυτό συνδυαζόμενο με τους περιορισμούς στη νομισματική κυκλοφορία και την πολιτική σταθερότητας των τιμών δεν θα προκαλέσουν ύφεση. Ποιος είναι ο μηχανισμός για να ανατραπεί αυτή η εξέλιξη; Μήπως χρειάζεται μια διαφορετική προσέγγιση στη μακροοικονομική πολιτική; Ο στόχος ο οποίος

επιδιώκεται να μην είναι μόνο η σταθερότητα των τιμών αλλά και η αύξηση του προϊόντος και των πραγματικών εισοδημάτων; Η μελλοντική εξέλιξη περιέχει πολλές αβεβαιότητες.

Μερικά προβλήματα για την Ελλάδα μπορούν να διαπιστωθούν εύκολα ήδη από τώρα. Η παραίτηση από τη δυνατότητα προσφυγής σε πολιτική υποτίμησης του νομίσματος ως μέσου για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της εγχώριας παραγωγής, όπως και περιορισμός της δυνατότητας να χρησιμοποιηθεί η δημοσιονομική πολιτική για την αντιμετώπιση μιας ύφεσης στη χώρα, σημαίνουν ότι το κόστος εργασίας αποκτά για την ανταγωνιστικότητά μας καθοριστική σημασία, εάν δεν επιτύχουμε να αναπτύξουμε άλλα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Θα είναι σε περίπτωση αποτυχίας του εκσυγχρονισμού το κύριο μέσο για να κερδίσουμε αγορές και να αποτραπούν οι αρνητικές επιπτώσεις που θα έχουν οι κάθε είδους εξωτερικοί κραδασμοί. Όμως χαμηλοί μισθοί δεν εξασφαλίζουν πάντα τη μεταφορά επενδυτικών κεφαλαίων και οικονομικών δραστηριοτήτων σε μια χώρα με μη αναπτυγμένη υποδομή μακριά από τα κοινοτικά κέντρα κατανάλωσης. Η αγορά δεν θα αντιδράσει οπωσδήποτε θετικά στο συγκριτικό πλεονέκτημα του χαμηλού κόστους εργασίας. **Ο κίνδυνος ότι θα υπάρξει συμπίεση των εισοδημάτων και ταυτόχρονη αύξηση της ανεργίας διαγράφεται πιθανός.**

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των διαφόρων περιοχών της Κοινότητας θα αποβεί σε όφελος εκείνων που έχουν το πιο ισχυρό παραγωγικό δυναμικό, το υψηλότερο επίπεδο τεχνολογίας, τα καλύτερα συστήματα διοίκησης και παιδείας, δηλαδή του κεντρικού πυρήνα της Κοινότητας. Καθώς προχωρεί η διαδικασία της οικονομικής και νομισματικής ενσωμάτωσης οι διαφορές που εμφανίζονται μεταξύ τους οι χώρες της Κοινότητας στο επίπεδο της οικονομικής τους ανάπτυξης θα διευρύνονται, αν δεν υπάρξουν αντισταθμιστικοί μηχανισμοί. Για την Ελλάδα δεν είναι αποδεκτό η ΟΝΕ να ενισχύσει την ανισότητα που υπάρχει στα πράγματα και γι' αυτό είναι αναγκαία η ενίσχυση των αντισταθμιστικών μηχανισμών που υπάρχουν και η δημιουργία νέων.

Η άμβλυνση των ανισοτήτων σε ομοσπονδίες, όπως είναι οι ΗΠΑ και ο Καναδάς, πραγματοποιείται με τη βοήθεια των ομοσπονδιακών προϋπολογισμών οι οποίοι διαχειρίζονται πόρους που κυμαίνονται στο ύψος του 30% έως 40% του ΑΕΠ των ομοσπονδιών. Οι πόροι του κοινοτικού προϋπολογισμού ανέρχονται σήμερα στο 1,2% του ΑΕΠ της Κοινότητας και υπάρχει διαταγμός αν όχι άρνηση να αυξηθούν στο 1,37%, όπως προτείνει η Επιτροπή. Υπάρχουν μελέτες σύμφωνα με τις οποίες στα πρώτα στάδια ενοποίησης ο κοινοτικός προϋπολογισμός θα έπρεπε να φτάσει το 5-7% για να προωθηθεί ουσιαστικά η σύγκλιση των βιοτικών επιπέδων και των επιπέδων παραγωγικότητας. Και αν ακόμη οι αριθμοί αυτοί είναι υπερβολικοί, επιστημονική ανάγκη μιας σημαντικής μεταφοράς πόρων προς τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές. Το άρθρο 107 του Ομοσπονδιακού Συντάγματος της Γερμανίας προβλέπει ότι τα πιο εύπορα κρατίδια ενισχύουν τα οικονομικά πιο αδύναμα. Η Ομοσπονδία είναι υποχρεωμένη σε μεταφορά προσθέτων πόρων όταν τα όσα συνεισφέρουν τα κρατίδια δεν αρκούν.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι μια ενιαία για το σύνολο ενός χώρου δημοσιονομική πολιτική που βασίζεται σε ενιαίους φόρους περιέχει αυτόματους

μηχανισμούς για τη μεταφορά αγοραστικής δύναμης σε προβληματικές περιοχές με χαμηλό εισόδημα. Η φορολογία εκεί δεν είναι τόσο υψηλή όσο στις πιο πλούσιες χώρες. Η αυξημένη φορολόγηση των πλουσίων περιοχών επιτρέπει την εξασφάλιση πόρων για την πραγματοποίηση επενδύσεων σε μειονεκτικές περιφέρειες. Ομοσπονδιακός προϋπολογισμός, ενιαίοι κοινοτικοί φόροι και ενιαία δημοσιονομική πολιτική δεν προβλέπονται από τη συνθήκη του Μάαστριχτ. Απουσιάζουν γι' αυτό και οι αυτόματοι σταθεροποιητικοί μηχανισμοί που υπάρχουν σε άλλες ομοσπονδίες.

Η αντιμετώπιση της πρόκλησης

Η ΕΛΛΑΔΑ υποχρεωμένη να συμμετάσχει στην ΟΝΕ οφείλει να διαμορφώσει την πολιτική της έτσι ώστε να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες και να αντιμετωπίσει τους κινδύνους. Η ελευθερία και η αυτονομία προκύπτει όταν λαμβάνεις υπόψη σου τις αναγκαίες και επιδιώξεις να τις κυριάρχησεις. Όχι, όταν τις αγνοείς ή αδιαφορείς. Στοιχεία της ελληνικής πολιτικής απέναντι στις εξελίξεις πρέπει να είναι:

α) Ένα Πρόγραμμα Σύγκλισης, Ανάπτυξης και Εκσυγχρονισμού. Σύγκλισης των επιδόσεων της οικονομίας μας με τις μακροοικονομικές επιδόσεις που ορίζει η συνθήκη του Μάαστριχτ (πληθωρισμός, ελλείμματα, ισοτιμία δραχμής, επιτόκια), ώστε να συμμετάσχουμε στην ΟΝΕ. Ανάπτυξης, ώστε να προωθήσουμε τη σύγκλιση των πραγματικών οικονομικών επιδόσεων (αύξηση του ΑΕΠ, δημιουργία θέσεων εργασίας, επενδύσεις για προώθηση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας της οικονομίας). Εκσυγχρονισμού, ώστε να πετύχουμε την προσαρμογή, την αποτελεσματικότητα και την ανταγωνιστικότητα των συστημάτων μας με διαρθρωτικές αλλαγές σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής.

Η επίτευξη των όρων της ένταξης στην ΟΝΕ θα είναι το κέντρο βάρους της πρώτης φάσης. Η δημιουργία μιας αυτοτροφοδοτούμενης αναπτυξιακής δυναμικής που θα οδηγήσει στην πραγματική σύγκλιση ο πρωταρχικός στόχος της δεύτερης φάσης. Στην πρώτη περίοδο η χώρα θα επιδιώξει την απαλλαγή της από τα δάση του παρελθόντος και τις συνέπειες της πελατειακής πολιτικής, στη δεύτερη την αύξηση του ΑΕΠ με γρήγορους ρυθμούς.

Το Πρόγραμμα αυτό θα αφορά όλο το χρονικό διάστημα μέχρι την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ και τουλάχιστον τη διετία που θα ακολουθήσει. Αυτό σημαίνει ότι θα έχει μεγαλύτερη διάρκεια από την τετραετή κοινοβουλευτική περίοδο και θα αφορά τις θητείες περισσότερων κυβερνήσεων. Προϋποθέτει γι' αυτό οι κατεπύσεις και το χρονοδιάγραμμα σύγκλισης να είναι ευρύτερα αποδεκτά. Το Πρόγραμμα προϋποθέτει έναν επιμελημένο και ρεαλιστικό σχεδιασμό. Αναγκαίος όρος επιτυχίας είναι η συνετής εφαρμογή του και η αυτονομία του απέναντι σε πολιτικές και εκλογικές σκοπιμότητες. Το Πρόγραμμα οφείλει να έχει τη στήριξη των κοινωνικών ομάδων και να συμβάλει στην κινητοποίηση τους για την επιτυχία του. Αυτό απαιτεί διάλογο και συνεργασία κατά την εκπόνησή του. Απαιτεί την κοινωνικά δίκαιη κατανομή των βαρών. **Η ελληνική κοινω-**

>>>>

>>>

νία είναι διατεθειμένη να εφαρμόσει πολιτική που δραχνοπρόθεσμα συνεπάγεται δυσκολίες εφόσον είναι κοινωνικά δίκαιη, θα οδηγήσει στην αυτοτροφοδοτούμενη ανάπτυξη και μια ανταγωνιστική ελληνική οικονομία και κοινωνία.

Το πέρασμα στο τελικό στάδιο της ΟΝΕ θα γίνει κατά τη Συνθήκη το νωρίτερο την 1η Ιανουαρίου 1997, το αργότερο όμως την 1η Ιανουαρίου 1999. Εμείς πρέπει να επιδιώξουμε τη συμμετοχή μας από το 1999 ώστε να μπορέσουμε να προσαρμόσουμε προοδευτικά την πολιτική μας και να μην υιοθετήσουμε οικονομία μας έντονους κλυδωνισμούς. Εφόσον εν τω μεταξύ, οι εμπειρίες από την εφαρμογή των δύο πρώτων σταδίων της ΟΝΕ οδηγήσουν σε συζητήσεις για την παράταση των προθεσμιών είναι προς το συμφέρον της Ελλάδας να συνηγορήσει για μια μακρύτερη μεταβατική περίοδο.

Η απαραίτητη για την ένταξη στην ΟΝΕ ένταξη της δραχμής στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ) πρέπει να καθυστερήσει μέχρις ότου ο πληθωρισμός και τα δημόσια ελλείμματα πλησιάσουν τους μέσους κοινοτικούς όρους. Η ένταξη της δραχμής ήδη στη διάρκεια του 1993, ώστε να μπορέσουμε να συμμετάσχουμε στην ΟΝΕ από το 1997 και με την ελπίδα ότι κατ' αυτό το τρόπο θα εξαναγκαστεί η χώρα σε μια γρήγορη προσαρμογή, είναι αδικαιολόγητα αισιόδοξη. Πολύ πιθανό θα είναι ότι τότε θα εξαναγκαστούμε σύντομα να εγκαταλείψουμε το σύστημα των ισοτιμιών λόγω συνεχούς μείωσης της ανταγωνιστικότητας και υποτίμησης της αξίας του νομίσματος. Συνέπεια θα είναι η γενικευμένη αμφιβολία για τις δυνατότητες συμμετοχής της χώρας στην ΟΝΕ και μια νέα περίοδο έντονης αστάθειας. Η ένταξη της δραχμής στο σύστημα προϋποθέτει ότι ήδη από τώρα θα ακολουθείται μια πολιτική διολίσθησης που θα τείνει να αποκαταστήσει την πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία της, ώστε να αποφευχθεί η εφάπαξ υποτίμηση, που θα προκαλέσει έντονη πληθωριστική πίεση.

Η Ελλάδα είναι δυνατόν να επιτύχει τους στόχους που έχουν τεθεί από τη Συνθήκη με μια εξαίρεση, τη μείωση του δημοσίου χρέους στο ύψος του 60% του ΑΕΠ. Σε καμιά περίπτωση δεν είναι δυνατόν το χρέος του ευρύτερου δημόσιου τομέα να μειωθεί από 120% που κυμαίνεται σήμερα στο ποσοστό - στόχο. Όμως και αυτό δεν επιτευχθεί, εφόσον τα μέτρα περιορισμού του δημοσίου χρέους είναι αρκετά δραστικά και έχει αποδειχθεί έτσι έμπρακτα η αποφασιστικότητα της χώρας να αντιμετωπίσει το πρόβλημα του χρέους, είναι δυνατό οι υπόλοιπες χώρες να δεχτούν τη συμμετοχή μας στην ΟΝΕ. Στη Συνθήκη προβλέπεται ότι η απόφαση για συμμετοχή εξαρτάται από μια γενικότερη πολιτική εκτίμηση, που θα λαμβάνει υπόψη τις τάσεις που παρουσιάζει μια οικονομία και τις ειδικές περιστάσεις που οδήγησαν στην μη πλήρωση των κριτηρίων.

Προϋπόθεση για να επιτύχουμε τους στόχους είναι η δραστική μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Το 1991 οι δανειακές ανάγκες του ευρύτερου δημόσιου τομέα ήταν περίπου στο ύψος του 16% του ΑΕΠ. Πρέπει οπωσδήποτε το τέλος του 1998 να έχουν μειωθεί κατά δεκαερείς ποσοστιαίες μονάδες. Η μείωση αυτή προϋποθέτει προπαντός την επέκταση της φορολογικής βάσης και τη δραστική μείωση της φοροδιαφυγής. Υπάρχουν εκτιμήσεις ότι μια εντατική προσπάθεια σ' αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσε να αποδώσει σε

ετήσια βάση 1.300 δισ. δρχ., ποσό που ανταποκρίνεται περίπου σε 9 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ. Ταυτόχρονα, χρειάζεται αναμόρφωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, ώστε να γίνει κοινωνικά πιο δίκαιο, να ανταποκρίνεται στη δημογραφική εξέλιξη και να μην δημιουργεί η λειτουργία του τεράστια μη ελέγξιμο δημόσια χρέη.

6) Η σύγκλιση προς τις υπόλοιπες χώρες δεν πρέπει να είναι μόνο ονομαστική, αλλά και σύγκλιση πραγματική, αναπτυξιακών δυνατοτήτων, βιοτικού επιπέδου, κοινωνικής δυναμικής. Η Ελλάδα χρειάζεται γι' αυτό να διαμορφώσει πολιτική για την επίτευξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Η Ελλάδα πρέπει να αντιστρατευθεί αποφασιστικά στην παρεκκυστική τακτική των αναπτυγμένων χωρών με στόχο να μην αυξήσουν τους πόρους και να μην ελεγκτύνουν τις δράσεις της Κοινότητας. Το νέο πακέτο Ντελόρ που θα καθορίσει τις κοινοτικές δράσεις για τη δεκαετία του 1990 πρέπει να αποφασιστεί το ταχύτερο δυνατό. Είναι υποχρέωση της ελληνικής κυβέρνησης να εξαντλήσει όλα τα μέσα πίεσης που έχει στη διάθεσή της, μεταξύ άλλων να αρνηθεί τη διευρύνση της Κοινότητας, εφόσον δεν παρθούν οι αποφάσεις οι σχετικές με το Ταμείο Συνοχής και τις διαρθρωτικές πολιτικές.

Η διαπραγμάτευση ως προς αυτό το σημείο έχει επικεντρωθεί στις προτάσεις της Επιτροπής, το δεύτερο πακέτο Ντελόρ. Το νέο αυτό πακέτο επιδιώκει να δώσει τις κατευθύνσεις για την κοινοτική δράση στη δεκαετία του 1990. Οι κατευθύνσεις αυτές αφορούν τη συνέχιση και επέκταση των δραστηριοτήτων των Διαρθρωτικών Ταμείων, τη δράση του Ταμείου Συνοχής, την πολιτική έρευνας και τεχνολογίας, την προώθηση των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών, ενέργειας, τηλεπικοινωνιών, την αγροτική πολιτική και τις εξωτερικές σχέσεις της Κοινότητας. Η Επιτροπή προτείνει την αύξηση των πόρων έως το 1,37% του κοινοτικού ΑΕΠ μέχρι το 1997. Προβλέπεται σημαντική αύξηση της χρηματοδότησης της χώρας. Μπορεί να φτάσει στην πενταετία 1993-1997 τα 16 δισ. ECU. Την προηγούμενη πενταετία (1988-1992) η Ελλάδα άντλησε περίπου 8 δισ. ECU.

Το πακέτο Ντελόρ θέτει μια σειρά από θέματα για την ελληνική πλευρά. Η Ελλάδα πρέπει να επιδιώξει με τη βοήθεια του τη διαμόρφωση μιας μακροχρόνιας αναπτυξιακής πολιτικής. Κεντρικά στοιχεία της πρέπει να είναι η εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού, η δημιουργία υποδομής, η μεταφορά τεχνολογίας και η έρευνα. Χρειάζεται γι' αυτό στη διαπραγμάτευση μια επεξεργασμένη άποψη για το ποιες δράσεις θα ενισχυθούν.

Η εμπειρία από τη μέχρι σήμερα δράση των ταμείων δείχνει ότι χρειάζεται μεγαλύτερη ενδία ως προς τις ενέργειες που θεωρούνται επιλέξιμες για χρηματοδότηση, ώστε η παρέμβαση να είναι πληρέστερη και πιο ολοκληρωμένη. Πολλές φορές λόγω του περιορισμένου ύψους των πόρων που διαθέτει η Ελλάδα υπάρχουν δυσκολίες στην εθνική χρηματοδότηση και ως εκ τούτου υπάρχει ανάγκη αύξησης των ποσοστών κοινοτικής χρηματοδότησης. Αυτό συνεπάγεται και μεγαλύτερη ευελιξία στην αρχή της «προσθετικότητας», δηλαδή στην αρχή ότι οι κοινοτικοί πόροι είναι προσθετικοί στους εθνικούς πόρους και η κοινοτική επέμβαση δεν μπορεί να υποκαταστήσει την εθνική επέμβαση. Πρέπει επίσης να απλοποιηθούν οι διαδικασίες προγραμματισμού και πληρωμών και κυρίως να ενισχυθεί η συμμετοχή περιφερεια-

κών και τοπικών παραγόντων, όπως και των κοινωνικών εταίρων στην εφαρμογή και λήψη των αποφάσεων.

γ) Τονίστηκε ήδη ότι η μεταφορά πόρων προς την Ελλάδα δεν αρκεί για να προωθηθεί η πραγματική σύγκλιση. Χρειάζεται και η ορθολογική αξιοποίησή τους. Προγράμματα εκπαίδευσης ή αναδιάρθρωσης καλλιεργειών έχουν απορροφήσει μέχρι σήμερα σημαντικά κονδύλια με πενιχρά αποτελέσματα. Η χώρα μας πρέπει να επιδιώξει τον εκσυγχρονισμό, διαρθρωτικές αλλαγές που θα αφορούν όλους τους τομείς κοινωνικής δραστηριότητας, για παράδειγμα τόσο στη δημόσια διοίκηση όσο και στην εκπαίδευση, ώστε τα συστήματα οργάνωσης της κοινωνίας μας να γίνουν πιο αποτελεσματικά και ανταγωνιστικά. Προϋπόθεση της πραγματικής σύγκλισης είναι η σύγκλιση των συστημάτων μας που απαιτεί δική μας πρωτοβουλία και μπορεί να στηριχτεί στη συμπαράσταση της Κοινότητας.

Η συνδυασμένη επίδραση της έλλειψης εκσυγχρονισμού, της μεταδίρασης πόρων μέσω μιας ανίκανης διοίκησης και της απουσίας μιας συνολικής αντίληψης για την ανάπτυξη της χώρας σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο μπορούν να οδηγήσουν σε μια εξέλιξη αντίστοιχη εκείνης που γνώρισε η Ιταλία. Η απόσταση μεταξύ Βορρά και Νότου παρέμεινε, αν δεν διευρύνθηκε. Το αποτέλεσμα της κοινοτικής χρηματοδότησης υπήρξε πολιτικό, η ελαχιστοποίηση κοινωνικών αντιδράσεων. Στόχος μας δεν είναι να διατηρήσουμε τις αναχρονιστικές δομές καθησυχάζοντας τους διαμαρτυρούμενους με χρηματοδότηση των πελατειακών δικτύων και την αύξηση των καταναλωτικών δαπανών. Στόχος μας είναι η προώθηση της αναπτυξιακής διαδικασίας. Η ευρωπαϊκή εξέλιξη δεν πρέπει να οδηγήσει σε μια Ελλάδα «δύο ταχυτήτων», μιας η οποία αναπτύσσεται και κερδίζει χάρη στην ευρωπαϊκή διασύνδεση και μιας η οποία καθυστερεί, φτωχάει και συντηρείται με μεταφορές πόρων.

δ) Χρειάζεται όμως πέρα από αυτά και η διευκρίνιση των θέσεων μας για τους μηχανισμούς συντονισμού της δημοσιονομικής πολιτικής, την ανακατανομή του εισοδήματος μεταξύ των περιφερειών της Κοινότητας με τη βοήθεια της φορολογίας και του κοινοτικού προϋπολογισμού, την ύπαρξη ή μη κοινοτικών φόρων. Η Ελλάδα οφείλει να επιδιώξει τη συγκεκριμενοποίηση των ρυθμίσεων που προβλέπονται στο άρθρο 103Α της Συνθήκης ως προς τη χρηματοδοτική συνδρομή σε περιπτώσεις δυσκολιών. Χρειάζονται διαδικασίες που θα επιτρέπουν στα κράτη - μέλη να αντιμετωπίσουν φαινόμενα ύφεσης, εκτεταμένης ανεργίας και αποεπένδυσης. Η εθνική κρίση που προκαλείται από κοινοτικές αιτίες πρέπει να έχει κοινοτική αντιμετώπιση. Παράλληλα πρέπει οι ελληνικές υπηρεσίες να διαμορφώσουν τις κατευθύνσεις για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που θα προκύψουν μετά την οριστική λειτουργία της ΟΝΕ, προβλήματα σε σχέση με φαινόμενα ύφεσης, έντασης των ανισοτήτων, διαμόρφωσης της μακροοικονομικής πολιτικής κ.λπ.

ε) Σημαντικό στοιχείο για να μπορέσουν οι ελληνικές επιχειρήσεις να εκπεκτύνουν τις δραστηριότητές τους και η ελληνική οικονομία να αποκτήσει αυτοτροφοδοτούμενη δυναμική, είναι η επέκταση των αγορών στα Βαλκάνια και στη Μέση

Ανατολή. Η Ελλάδα πρέπει να είναι καθοριστικός παράγοντας στην εφαρμογή της βαλκανικής πολιτικής της Κοινότητας, ώστε να επεκτείνει τις οικονομικές σχέσεις της.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ παρουσιάζει την πολιτική της ως απόρροια των συμφωνιών του Μάαστριχτ. Δεν είναι. Το Μάαστριχτ δεν ορίζει με πιο τρόπο θα γίνει η σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας. Κυβερνητική είναι η επιλογή η σταθεροποίηση να επιτευχθεί με δόθθεια της εισοδηματικής και όχι της φορολογικής πολιτικής. Όπως κυβερνητική ήταν η απόφαση να μειωθούν οι συντελεστές του φόρου εισοδήματος παρά τα υψηλά ελλείμματα και στη συνέχεια να αυξηθούν οι έμμεσοι φόροι για να καλυφθούν οι απώλειες εισπράξεων. Η επίκληση του Μάαστριχτ σκοπό έχει να καλύψει μια πραγματικότητα που ελάχιστα έχει με τις αξίες, τους στόχους και τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η κυβερνητική πολιτική χαρακτηρίζεται από έλλειψη συνολικής αντίληψης για τις ευρωπαϊκές εξελίξεις, αδυναμία αξιοποίησης των κοινοτικών πολιτικών και αδιαφορία για τη διασύνδεση της

ελληνικής πολιτικής με την κοινοτική. Τα παραδείγματα αφθονούν. Στα Βαλκάνια η κυβέρνηση επέλεξε μια πολιτική αντιπαράθεσης και πατρωνείας αντί της φιλικής διείσδυσης που θα της επέτρεπε να είναι ο φορέας της κοινοτικής πολιτικής. Το πρόγραμμα σύγκλισης με την ΟΝΕ δρίσκεται ακόμη υπό επεξεργασία, ενώ θα έπρεπε να είναι ήδη αντικείμενο δημόσιας συζήτησης. Θέσεις σε σχέση με τις νέες πολιτικές της Κοινότητας, την παιδεία, την επαγγελματική εκπαίδευση, τον πολιτισμό, το περιβάλλον, την προστασία του καταναλωτή δεν έχουν παρουσιαστεί, είναι αβέβαιο αν θα υπάρξουν και πώς θα συζητηθούν δημόσια.

Η κυβερνητική πολιτική δεν πρόκειται να οδηγήσει στην ένταξη στην ΟΝΕ. Είναι πολύ πρόχειρη και αναποτελεσματική για να πλησιάσει το στόχο. Κυρίως όμως δεν μπορεί να επιτύχει την κοινωνική αποδοχή και στήριξη που είναι απαραίτητα στοιχεία μιας πορείας σύγκλισης.

Επίλογος

ΤΟ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ είναι ένας σταθμός στην πορεία οικοδόμησης μιας ενιαίας Ευρώπης. Παρά τις ατέλειες που περιέχουν οι συνθήκες, τα ανοικτά ερωτήμα-

τα, τις θεσμικές ασυμμετρίες που δημιουργούνται η Συνθήκη αποτελεί μια θετική επιβεβαίωση της βούλησης των κρατών - μελών της Κοινότητας να συνεχίσουν την εμβάθυνση της οικονομικής και πολιτικής συνεργασίας τους και την ενοποιητική διαδικασία. Σε ένα κόσμο όπου η οικονομική υποανάπτυξη, η θεσμική - πολιτική καθυστέρηση και η πολιτιστική φτώχεια οδήγησαν στην αναδίωξη των εθνικισμών, των ηγεμονισμών και στη χρήση των όπλων, η προσπάθεια για την ενοποίηση της Ευρώπης είναι μια προσπάθεια ειρήνης, αλληλεγγύης και δημιουργίας συνθηκών σταθερότητας και ανάπτυξης.

Το μέλλον της Ευρώπης αυτής είναι ακόμα αβέβαιο. Ανάλογα με τις αποφάσεις που θα ακολουθήσουν η ευρωπαϊκή ενοποίηση μπορεί να οδηγηθεί σε διαφορετικούς δρόμους. Για την Ελλάδα και τους σοσιαλιστές το Μάαστριχτ είναι ένα μήνυμα ότι η Ευρώπη της δημοκρατίας, της ελευθερίας, της αλληλεγγύης δεν θα έλθει από μόνη της. Χρειάζεται εντατική και επίμονη προσπάθεια σ' αυτή την κατεύθυνση.

ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ: ΔΙΕΘΝΕΣ ΜΕΤΑΚΟΜΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Το λιμάνι του Πειραιά τα τελευταία χρόνια έχει αναδειχθεί σε σημαντικό κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου. Ήδη κατέχει την πρώτη θέση στην Ανατολική Μεσόγειο και την τέταρτη στη Μεσόγειο, έναντι των άλλων λιμένων, από πλευράς εμπορευματικής κίνησης, με συνεχή ανοδική πορεία.

Οι εγκαταστάσεις του συνεχώς διευρύνονται και ο μηχανικός του εξοπλισμός ανανεώνεται και εμπλουτίζεται. Σήμερα η διαμετακομιστική κίνηση ξεπερνά το ένα τέταρτο της όλης κίνησης του λιμανιού και έχουν θεσπισθεί αρκετά ελκυστικά κίνητρα για την προσέλκυση νέας κίνησης τράνζιτ φορτίου. Παρέχονται εκπαιδεύσεις στα τιμολόγια, που φθάνουν μέχρι και 65%, ανάλογα με τον αριθμό των διακινουμένων κατ' έτος, κοντέινερς και δίδεται προτεραιότητα στην εξυπηρέτηση των πλοίων που κομίζουν τράνζιτ κοντέινερς κατά 60% του όλου φορτίου τους.

Επίσης τα τράνζιτ φορτία έχουν μειωμένα τιμολόγια αποθήκευσης μέχρι και 50%.

Πρώτο μέλημα του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς είναι η διακίνηση του φορτίου να γίνεται γρήγορα, αποτελεσματικά, με ασφάλεια και οικονομία.

Η εξυπηρέτηση που προσφέρει το λιμάνι είναι ποικίλη, αφού καλύπτει το σύνολο των μορφών διακίνησης, όπως εμπορευματοκιβώτια, χύμα και γενικό φορτίο. Αλλά το πιο σημαντικό απ' όλα είναι ότι η πείρα και η τεχνογνωσία, σε συνδυασμό με την μοναδική γεωγραφική θέση του λιμανιού και τις σύγχρονες εγκαταστάσεις, είναι τα εχέγγυα για το υψηλό επίπεδο εξυπηρέτησης που παρέχει.

Το λιμάνι είναι έτοιμο να δεχθεί την πρόκληση του 2000 με:

- τη γρήγορη, αποτελεσματική και ασφαλή διακίνηση πλοίων και φορτίων
- τις υψηλού επιπέδου υπηρεσίες FEEDERING
- τα ελκυστικά τιμολόγια
- τις σύγχρονες εγκαταστάσεις διακίνησης φορτίων

- τη μηχανογράφηση όλων των υπηρεσιών του μέσα στο 1992
- τις δεξαμενές και την επισκευαστική βάση, για την κάλυψη επισκευαστικών εργασιών των πλοίων, ενώ κοντά στο λιμάνι υπάρχουν και μεγάλες σύγχρονες ναυπηγικές μονάδες για εκτεταμένες ναυπηγοεπισκευές.

Ο Πειραιάς, πέρα από τη σπουδαία θέση που κατέχει, ως εμπορικό λιμάνι στη Μεσόγειο, είναι και το λιμάνι με τη μεγαλύτερη επιβατική κίνηση στην Ευρώπη και τρίτο σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Πρόσφατα άρχισε να λειτουργεί υπερασύγχρονος επιβατικός σταθμός για τους επιβάτες εξωτερικού, ενώ άλλοι τέσσερις μικρότεροι επιβατικοί σταθμοί εξυπηρετούν την κίνηση επιβατών εσωτερικού.

Επίσης κατασκευάζεται υπόγειο γκαράζ αυτοκινήτων, 500 θέσεων, και εκτελούνται άλλα έργα για τη διευκόλυνση των επιβατηγών πλοίων και την καλύτερη εξυπηρέτηση του επιβατικού κοινού.